

Oyuncak ve Kitabın Çocuğun Gelişimi Açısından Önemi

Dr. Mübeccel GÖNEN (*)

Oyun; zihinsel, düşsel ve bedensel etkinliklerin birbiriyle sıkı ilişkili olduğu, tüm beceri ve deneyimlerin bütünleştirildiği, düş gücünün ve zihinsel etkinliklerin olgunlaştığı, yaşama uyum sağlayıcı davranışların geliştiği, gerçek ve ciddi bir uğraştır (1).

İnsanın en hızlı geliştiği devre olan 0-8 yaş döneminde çocuğun gösterdiği aşamalar, öğrenme ile oyun arasında çok sıkı bir bağ olduğunu ortaya koymaktadır. Oyun, çocuğun en doğal öğrenme ortamıdır ve gelişme oyun sürecinde gerçekleşir. Oyun; özgürlük sağlar, hayal gücünü geliştirir, dil gelişimini sağlar, insanlararası etkileşimi artırır, çocuğun kendi bedenini denetlemesine yardımcı olur, dikkatini toplamayı geliştirir. Bunların yanısıra oyun, çocuğun çevreyi gerçek yönleriyle tanıma ve araştırmasına imkân verir, yetişkin rollerini benimsemesini sağlar, karar verme ve mantık yürütme yeteneğini geliştirir, kuralları kavramayı ve kurallara uymayı sağlar, kendine güveni artırır, keşfetme isteğini uyarır ve enerji birikimini sarfetmesini sağlar (1). Ayrıca oyun, hareket etme, merak, değişiklik, tecrübe kazanma, başarıma, tekrar etme, yarış, kendini ortaya koyma ihtiyacını da karşılar. Çocuk, oyun oynarken kulakları hassastır, seslere daha çabuk uyum sağlar, karışık problemleri de daha kolay çözebilir (1, 2). Kısaca oyun, çocuğun gelişmesi ve kişilik kazanması için, sevgiden sonra gelen ikinci önemli besindir. Sağlıklı gelişme için nasıl çocuğun dengeli beslenmesi gerekirse, yaşının gerektirdiği aşamaları yapması, becerilerini geliştirebilmesi ve sağlıklı kalabilmesi için de oyun oynamaya ve oyun araç-gereçlerine ihtiyacı vardır. Oyunun çocuğa yararlı olması için, çocuğun yaşına uygun ve gelişimini çok yönlü etkileyecek olan malzemeleri bilinçli biçimde sağlamak gerekir. Oyuncaklar, belirli bir amaca yönelik, çocuğun gelişim düzeyine uygun ve ilerideki aşamalara hazırlayıcı nitelikte olmalıdır (1).

Özetle, çocuğu tanımada değerli bir araç olan oyunun, kişilik gelişimine katkısı vardır. Çocuğun ruhsal uyumsuzluklarının tedavisinde de en etkili yöntem, oyunla tedavidir. Çocuk; üzüntü, korku ve kaygılarını oyun aracılığı ile ortaya koyduğundan, oyunun nörofizyolojik, aktif kılıcı ve mutlu edici özellikleri vardır denilebilir (1). Çocuk, oyun yolu ile dünyaya uyum sağlar ve ilkökul yıllarına kadar çocuğun işi, oyundur. Bu işin gereği olan ve ilerlemesini sağlayan araçlar da oyuncaklarıdır. Ancak, herşeyi ile mükemmel bir oyuncak, çocuğa düşünme fırsatı vermeyebilir. İdeal oyuncak, çocuğun düş ve fantazilerini tıka basa doyuran değil,

(*) Hacettepe Üniversitesi, Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Bölümü.

iştahlandırır, teşvik eden bir niteliğe sahip olmalıdır. Yani, çocuğa hep hazır oyuncak vermemeli, çocuk kendi oyuncağını yapmaya da teşvik edilmelidir (2). Çocuk, ileride sürdüreceği rollere oyun yolu ile alıştığından, bunu çocukluk devresinde gerçekleştirememiş, yeteri kadar oynamamış çocuklar, gelecekteki günlük yaşantılarında en çok uyum sıkıntısı çeken bireyler olacaklardır.

Masal ve hikaye kitapları ise, çocuğun gelişimine büyük etkide bulunurlar. Resimli kitaplar adı altında toplanan kitaplar, okul öncesi çağlarında çocuğu dil ve resimle uyarıp gelişmesini sağlar, eleştirici düşünmeye iterler (3). Bu kitaplar, çocuğun iç çatışmasını yenmesi ve toplumsallaşması için yardımcı bir gereç olup, yaratıcı düşüncenin gelişmesini de sağlarlar (3). Ayrıca, çocuğun dil, algısal-motor, sosyal-duygusal ve kavramsal gelişimine yardımcı olur, yaşam gerçeklerine hazırlar ve dinleme yeteneklerini geliştirir (1, 3, 4, 5, 6). Çocukları geçici olarak üzüntüden kurtarıp, sorunlarına yardımcı olur, ihtiyaç duydukları huzur ve dinlenmeyi sağlayabilirler. Bilhassa, duygulu, düşünceli, çocukları anlayışla gözleyen, kendi çocukluklarını canlı olarak hatırlayan yetişkinlerin yazdığı kitaplar onlara yardımcı olabilir. Çocuğun güven, sevmeye ve sevilme, bir grubun üyesi olma, başarıya, değişiklik, öğrenme, güzellik ve düzen ihtiyacı gibi ruhsal ihtiyaçlarını da karşılayan kitaplar; sadece çocuğun kendini ve başkalarını anlamasına değil, yetişkinlerin de çocukları daha iyi anlamasına yardımcı olabilir (4). Çocuk için eğlence ve bilgi kaynağı olan kitaplar, aynı zamanda boş zamanların değerlendirilmesi için de iyi bir araçtır. Çocuk, kitap ile ilişkiyi yetişkin aracılığı ile kurar ve bu ilişki çocuğun zihinsel yeteneğini geliştirir. Çocuk, içinde yaşadığı çevreyi ve dünyayı tanıırken her yaşta ayrı konulara ilgi duyar. Bu durumda da; çocuk için yaşından daha büyükler için hazırlanmış kitaplar, yaşından daha küçükler için hazırlanmışlar kadar sıkıcı olurlar. Bunlar gözönüne alınarak çocuğa verilecek kitapların, çocuğun yaşı, ilgi duyduğu konular, ruhsal yapısı ve zihinsel gelişimi gözönüne alınarak seçilmesi gerekmektedir (4).

Sonuç olarak, oyuncak ve kitap çocuğun gelişimi üzerinde önemli etkiye sahiptir. Yetişkinlerin bu konudaki dikkatli seçimleri ise, bu etkiye olumlu bir yön verecektir.

KAYNAKLAR

1. Sükan, Zafer, 1983, **Okulöncesi Etkinlikleri**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
2. Duval, R., 1987. "Bugünün Oyuncakları", *Status*, 10, 93,-97.
3. Alpay, M., Anhegger, R., 1975. **Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları**, Cem Yayınevi, İstanbul.
4. Arbuthnot, M.H., Sutherland, Z., 1972, **Children and Books**, 4. bs., Scoot Foresman and Company, Illinois.
5. Butler, Dorothy, 1982, **Babies Need Books**, 2. bs., Pelican Books, Suffolk.
6. Hansen, H., Hansen, R., Let's Read To Children, *Instructor*, 82, 69-73, 1973.